

Epopoea Israelului

„My Promised Land”, de Ari Shavit

Cronică de Getta Neumann

Cartea „Țara Făgăduinței. Triumful și tragedia statului Israel” este epopeea Israelului, o saga cu eroi care înfruntă greutăți extraordinare și creează realități excepționale. Ari Shavit, publicist israelian, corespondent și membru în comitetul de redacție al cotidianului *Haaretz*, alege 16 date marcante, diferite de cele pe care le găsim în mod obișnuit în cărțile de istorie, pentru a reconstitui devenirea statului. Documentației din arhive și din biblioteci i se suprapune povestea familiei sale și biografia sa personală, reportaje, interviuri din cariera lui de mai bine de 25 de ani cu personalități-cheie care au dirijat cursul istoriei într-un sens sau altul. Cartea este o încercare pasionată de a înțelege procesul complex prin care s-a creat situația actuală, prin optica și sensibilitatea proprie autorului subiectiv și emoțional, animat de dragostea pentru țară. În miezul fiecărui capitol este fie un eveniment (de pildă, lupta de la Lydda, construcția centralei nucleare de la Dimona) sau o mișcare (*Pacea Acum*, *Occupy Rothschild*) sau geneza unui mit fondator (Masada) sau a unei personalități (Arie Deri, fondatorul partidului Shas, Yossi Beilin, Yossi Sarid, ș.a.), elemente esențiale în desfășurarea procesului de întemeiere a statului evreu și de consolidare a unui popor care s-a adunat din toate colțurile lumii. Apropierea empatică a autorului de cei cu care stă de vorbă și efortul lui de a pătrunde motivația fiecăruia conduc la un fel de psihogramă a națiunii.

În primul capitol, Shavit străbate țara și o descrie așa cum o fi văzut-o stră-străbunicul lui, Herbert Bentwich, cetățean britanic, în anii 1890, cu ochii încântați ai vizionarului care a ajuns la convingerea că evreii trebuie să se așeze din nou în țara care va fi un cămin pentru ei toți, dar, mai cu seamă, pentru cei năpăstuiți din Europa de Est. În finalul cărții, stră-strănepotul reface traseul, mai bine de o sută de ani mai târziu, și descrie statul prosper de azi, plin de avânt, dar amenințat de pericole inerente așezării geografice și create datorită erorilor grave ale trecutului. Evocarea unor evenimente și a unor personalități complexe din cei o sută de ani scurși de la vizita lui Herbert Bentwich este de o acuitate revelatoare. Voi aminti doar câteva aspecte.

Pentru Shavit, este clar că evreii care s-au stabilit pe pământul care aparținuse strămoșilor cu 2000 de ani în urmă au vrut să se salveze pe sine și, în prima jumătate a secolului XX, să clădească un cămin pentru masele de evrei persecutați din estul Europei, apoi, pentru supraviețuitorii Holocaustului. Nu au vrut să cucerească, nici să acapareze teritorii și averi, nu au vrut să oprime, nici

să exploateze pe nimeni, ci să construiască cu trudă un loc în care să se simtă acasă. În anii începuturilor, nu au realizat că pământul era deja locuit, apoi, au crezut că o coexistență pașnică va fi posibilă. Evreii au construit chibuțuri alături de satele arăbești și au dezvoltat o economie de care au profitat și arabii. Marea Revoltă Arabă din 1938, o mișcare de eliberare națională, s-a adresat, în principal, britanicilor. Atacurile împotriva civililor evrei erau secundare și replicate de atacuri ale evreilor împotriva civililor arabi, cu deosebirea că agresiunile împotriva civililor erau aprobate de conducerea arabă și de publicul arab, dar denunțate de majoritatea sioniștilor. Naționalismul arab, pe de o parte, și expansiunea așezărilor evreiești și dorința evreilor de a-și înființa propriul lor stat, pe de altă parte, au exacerbât conflictul. Planul de separare, potrivit căruia două state, unul evreiesc și unul arab, urmau să fie înființate, a fost refuzat de arabi și de statele arabe. După proclamarea statului Israel în 14 mai 1948, britanii s-au retras, iar în ziua următoare, armatele Egiptului, Iordaniei, Irakului, Siriei și Libanului au invadat Israelul care a luptat pentru a supraviețui.

În războiul pentru independență, de fapt, pentru existență, numeroase au fost episoadele crunte. Paginile despre alungarea locuitorilor orașelului Lydda (Lod), localitate lângă aeroport, cu o funcție strategică, sunt cutremurătoare. O serie de neînțelegeri și erori, crime care au creat setea de răzbunare și au declanșat spirala violenței, dar și convingerea conducerii că localitatea, din cauza poziției strategice, nu putea rămâne în mâini arabe, au condus la un masacru. Două sute de oameni au fost uciși, mii de arabi au fost deportați. Shavit reproduce cele întâmplate pe baza convorbirilor cu evrei și arabi, pe baza mărturiilor scrise și a documentelor. Povestea Lyddei este simbolică pentru ce s-a întâmplat în războiul de independență și este un capitol dureros, dar, spune Shavit, dacă sionismul voia să învingă, nu exista altă cale. Pentru generațiile următoare, nu rămâne altceva de făcut decât să accepte trecutul, să înțeleagă suferințele palestinienilor, care, la rândul lor, trebuie să înțeleagă motivele pionierilor evrei și să se îndrepte spre viitor. Shavit nu se erijează în judecător, nu condamnă, este conștient că lupta nu a fost întotdeauna nobile, uneori a fost chiar josnică, dar necesară, pentru ca „poporul meu, eu însumi, fiica și fiii mei să trăiască.” Dacă nu s-ar fi purtat acel război cumplit, nu s-ar fi născut statul Israel.

După 1948, tot la câțiva ani, regiunea a fost cuprinsă de un război între Israel și statele vecine. În Războiul de șase zile din 1967, țara a trecut de la groaza de a fi anihilată la euforia triumfului. Războiul din 1973 a provocat o criză de încredere în guvern, în capacitatea statului de a se apăra, de a supraviețui. Trauma războiului, arată Shavit, a indus guvernul partidului de stânga al lui Rabin și Peres să tolereze construcția primelor colonii – un consimțământ tacit de înțeles, dar, fatal.

În 1948, sionismul era o mișcare de eliberare națională, cu intenția de a salva viața unui popor, care nu avea altă alternativă decât să pornească o întreprindere colonialistă, deposedând, în parte, pe autohtoni, dar, cu străduința manifestă de a nu provoca suferințe inutile și de a construi un stat democratic și

modern. În 1975, situația se schimbă radical, ne explică Shavit. Comunitatea noilor coloni, care nu erau persecutați, nu erau disperați, aveau țara lor, a intrat în conflict cu comunitatea indigenă. Mare deosebire! Este remarcabil cum autorul consemnează cu respect și înțelegere ideologia celor cu care, evident, nu este de acord și pe care o respinge. Căci, nu mai e vorba de un „păcat originar” care nu putea fi evitat, ci de o acțiune care împieteză asupra drepturilor unei populații, fără o justificare morală suficientă și care, din cauza evoluției demografice, pune în pericol viitorul statului evreu democratic. Shavit este lucid, nu își face iluzii, nu simplifică lucrurile. El este împotriva ocupației, dar „dacă Israel nu se retrage din West Bank, este condamnat din punct de vedere politic și moral, iar dacă se retrage, s-ar putea să fie nevoit să se confrunte cu un West Bank susținut de Iran și de Frăția musulmană, care ar putea periclita securitatea Israelului printr-o ploaie de rachete.” Soluționarea problemei nu se poate face decât treptat, cu mare prudență, direcția, însă, este clară – retragerea.

Poziționându-se la stânga față de centrul politic israelian, dar nu în aripa stângă a spectrului politic, Ari Shavit este critic și față de mișcarea *Șalom Ahșav (Pacea Acum)* care s-a concentrat asupra ocupației și a promis publicului israelian pacea în schimbul retrocedării teritoriilor, ignorând aspirația palestinienilor de a stabili țara lor pe teritoriul Israelului. În aceste condiții, pacea era o himeră și s-a întâmpnat, ceea ce era previzibil, negocierile de pace au eșuat. Israelienii au ajuns la convingerea că nu au parteneri pentru a realiza pacea și că stoparea extinderii coloniilor, cât și tratativele diplomatice sunt eforturi futele. O altă eroare a stângii israeliene a fost ignorarea animozității statelor arabe vecine și concentrarea asupra greșelilor Israelului, inversând, pur și simplu, rolurile: evreii purtau vina pentru tot, arabii erau scutiți de orice responsabilitate. De bună credință, dar cu ambiția de a fi „politic corecți”, partizanii păcii s-au îndepărtat de la realitate. În plus, opunându-se politicii guvernului, acționând în afara sistemului politic, *Șalom Ahșav*, neconstituindu-se într-un partid, a slăbit forțele partidelor de stânga.

Analiza mi se pare excepțională și justă, până la un punct. Shavit reproșează stângii israeliene că ar fi utilizat condamnarea ocupației ca un alibi, pentru a putea da uitării expulzarea palestinienilor în circumstanțele înființării statului Israel. În situația de atunci, cât și în cea actuală, includerea acelor aspecte în narațiunea oficială înlesnește o înțelegere a poziției palestiniene, dar nu schimbă condiția israelienilor ca palestinienii să-și asimileze trecutul și să-l accepte, așa cum evreii au știut să-și depășească traumele din trecut. Dezmembrarea coloniilor și schimbul de teritorii sunt argumente în negocieri și pot avansa eforturile pentru a ajunge la un acord de pace, pe când rememorarea permanentă și includerea trecutului de acum 65 de ani în discursul diplomatic nu mi se pare utilă.

Asupra cărții planează îngrijorarea și teama. Condiția de excepție a evreului din Diaspora se perpetuează în Israel, țara care era menită să elimine singularitatea existenței evreiești și instalarea normalității. Israel este unicul stat din lume, al

căruia existență însăși este, până astăzi, contestată și amenințată. Primejdiile sunt multiple, ele vin din exterior și din interior: țările arabe, Iran, în special; palestinienii; israelienii arabi; ultra-ortodocșii; evoluția spre un *start-up nation* pragmatică și hedonistă, atitudine sănătoasă în orice altă țară, dar inoportună, chiar riscantă, în Israel. Este o societate cu rădăcini scurte, fapt care se manifestă și prin numărul ridicat de israelieni care preferă să trăiască în altă țară, fenomen pe care Shavit nu-l amintește.

Cartea începe cu cuvintele „De când sunt pe lume, am simțit teamă. Teamă existențială.” Shavit enumeră o multitudine de motive de teamă, leitmotiv obsedant pe tot parcursul volumului, și se lasă transportat spre reprezentări apocaliptice. Voi încerca să-l contracarez în unele puncte, știind foarte bine că adevărul este ori la mijloc, ori, și mai probabil, în număr de cel puțin două. Ceea ce îmi aduce aminte un banc vechi. *Doi s-au certat și merg la rabin, ca el să decidă cine are dreptate. După ce primul i-a prezentat argumentele lui, rabinul zice: „Ai dreptate.” Apoi, îl ascultă pe al doilea și iarăși spune: „Ai dreptate.” Seara, povestește nevastei ce s-a întâmplat, la care ea: „E imposibil ca amândoi să aibă dreptate!” La care el: „Și tu ai dreptate!”* Cam așa...

- Shavit deplânge că idealismul și disperarea din 1948 au dispărut; acum, motivația a diminuat, la fel voința și determinarea de a lupta pentru țară. – Dar, zic eu, dacă în 1948 nu aveau alternativă, acum, evreii israelieni au o țară modernă și democratică, motivație suficientă ca să o apere.
- Psihicul israelian nu ar mai fi în stare să reziste unui stres dur și continuu, anticipă Shavit. – Dar, până acum, o amenințare externă și un pericol grav au provocat întotdeauna o reacție de solidaritate și rezistență, psihicul israelian redobândindu-și vigoarea și capacitatea de reziliență.
- Țările arabe pretind de la comunitatea internațională o linie de conduită mai dură față de Israel, iar palestinienii moderați cedează în fața celor radicali. – În „Primăvara arabă”, Israel nu a jucat vreun rol – o mare surpriză pentru toată lumea. Mai ales acum, când situația din regiune se schimbă într-un ritm vertiginos, orice afirmație devine rapid caducă. Noi alianțe se formează, Arabia Saudită descoperă interese comune cu Israelul, Egiptul controlează Hamasul, rol ingrat preluat de la Israel, Siria are alte griji decât Israelul! În West Bank, nivelul de viață a crescut, terorismul s-a diminuat.
- Statul nu este guvernabil, din cauza debandadei politice. – Obama a cunoscut vremuri mai grele!
- Sionismul a detașat pe israelieni de Diaspora, de rădăcinile lor evreiești. Israel nu are tradiție, nici continuitate culturală. – Tradiția este cultivată cu deosebită grijă prin celebrarea sărbătorilor cu datini uitate și redescoperite. Adolescenții israelieni fac un pelerinaj la Auschwitz.
- Identitatea ebraică în Israel se diversifică, se dezintegrează. – Oare nu este un pas spre normalizare?
- Pentru Shavit, nu există nicio îndoială că evreii din Diaspora sunt, prin secularizare și emancipare, pe o cale care duce ineluctabil la asimilare și, în

cele din urmă, la dispariție. – I-aș indica cu plăcere adresa Lucianei din Timișoara, ca să se convingă, dacă nu de contrariu, dar de incertitudinea afirmației!

Ari Shavit admite în final : „Ca evrei, nu ne-a mers niciodată atât de bine”, dar viziunea lui este pesimistă. Viața în Israel este exuberantă și extrem de intensă, dar e ca dansul pe un vulcan. Este o viziune pesimistă cu atât mai dramatică, cu cât dragostea autorului se exprimă în ode entuziaste, înălțate țării. Îngrijorarea lui, justificată prin multiple argumente, este amplificată prin atașamentul fervent față de patria în pericol. Ultimele pagini, în care dragostea lui se revarsă fără reticențe, cu un patos sincer și înduioșător, se citesc ca o rugă fierbinte. Am terminat cartea cu inima strânsă, cu o durere atenuată prin sentimentul că o împărtășesc cu autorul și cu mulți israelieni care gândesc ca el și care vor ști să-și croiască căi spre viitor.

Ari Shavit, *My Promised Land. The Triumph and Tragedy of Israel* a apărut în noiembrie 2013 la Editura Spiegel & Grau.

Citatele din text sunt traduse din engleză.

New York Times bestseller. Ari Shavit a câștigat U.S. National Jewish Book Award pentru anul 2013, împreună cu jurnalistul Yossi Klein Halevi, romancierul Amos Oz, rabinul Jonathan Sacks și filozoful Moshe Halbertal; Natan Book Award.